

DOĞUŞ

Kars Halkevinin aylık dergisi

Yıl: 4

Nisan 1938

Sayı: 3

İçindekiler

Abdülhâk Hâmit	Nesip Yağmurdereli
Ağır başlık	Sağnak
Bekleyen Kadın (Şiir)	H.N. Zorlutuna
Gebeler nelerle beslenmelidir? . .	Dr. Süleyman Kuntalp
23 Nisan (Şiir)	R.Fikret
Tezer	N. Y.
Yüksek yılda mevsim	Tarhan Toker
Halk şiirleri	Nesip Yağmurdereli
Talebe yazıları	

DOĞUS

Kars Halkevinin aylık dergisi

*Yazı işleri ve Mes'ul Müdürü
Nesib Yağmurdereli*

Ölümünün yıl dönümü münasebetile

Abdülhâk Hâmit

Geçen yılın 12 Nisanında Türk Edebiyatı, en büyük elemanını Abdülhâk Hâmidî kaybettiler. Bu suretle edebî varlığımız onun ölümüyle manevî ok-süzlüklerin en büyüğüne uğramış oluyor. Şurası muhakkak ki Edebiyat ve san'at sahasımız da açılan büyük boşluğu ancak onun adına ve eserlerine karşı yapacağımız kadirşinaslık doldurabilir. Bu, evvelâ insanı sonra millî bir borcumuzdur.

Garb alemi kendi dehalarını ebedi kılmak için maddî vasıtaların her türlüüne başvururlar. Onlar için ihtifaller yapar, kulüpler, cemiyetler kurar, mecmualar, kitaplar çıkarır, heykeller dikerler. Bu, gün ölümünün üzerinden yüzyıllar geçtiği halde mikelanj, Dante, Göte cemiyetleri, Alman gençliğine Faustun tanınmak için kurulan Faustoloji kürsüsü yaşayan varlıklara karşı duyulan hürmetin en

canlı âbideleridir.

Halbuki bizde ötedenberi köklü bir "unutmak" hastalığı vardır. Her sahada hayranı olduğumuz büyük varlıklara vakıa haklı bir hürmet ve iftiharla bağlıyız, Fakat bu, nihayet o şahsın mezarının başına kadar devam eder. Ellerimiz üzerinde taşıdığımız ölüyü soğuk topraklara bıraktıktan sonra o, artık ya tamamen unutulur yahut gazetelerde bir anket olarak onun hakkında bizi hayretlere düşüren mütalaaalara başlanır. Geçen yıl Hâmidden bir az evvel aramızdan ayrılarak ebediyetlere karışan Mehmet Akif içinde böyle bir anket yapılmıştı. Bu ankete cevap verenlerin bir çokları Akifi tamamen inkâr ettiler. Hatta "Ey gaziler yol göründü yine garip serime" türküsünü onun istiklal marşına tercih edenler "Çanakkale şehitlerine, yi yalan

derecesinde mubalagalı bulanlar oldu. Fakat bununla beraber henüz bir eşine tesadüf edemediğimiz-bu iki şaheser kıymetlerinden ne kaybetti? Hamidin ölümü ile de muhtelif gazeteler aynı ankete başladılar. Hamid edebiyatımıza ne getirdi? Sualine gelen cevapların bir çoğu "hiç,"den ibaretti. Hâmidin Edebiyatımıza bir ruh, bir hayat ve bütün bir varlığını getirdiği yoksa dedikleri gibi bir "Hiç" denmi ibaret kaldığı üzerinde duracak değilim; yalnız Şurası muhakkakki Hâmid Türk Edebiyatının en büyük adamıdır. Ve Onun elile bu edebiyat ebedilik sırrına ermiştir.

Hâmit başta olmak üzere Edebiyatımızın büyük şöhretlerine bugünkü gençlik tamamen yabancıdır. Bu, her milletin edebiyatında görülen ve sırf içtimâî telâkkilerin, dil tekni-

Ağır başlılık

Hala da "Büyük adam," la "Ağır başlı," adamı birbirine karıştırırız. Büyük adam kimdir, kim ne derler? Bunu biliyoruz. Fakat, çok defalar "Ağır başlı," sıfatı, "Büyük adam," yerinde kullanılır.

Eyi, lâkin ağır başlı ne de

ğinin zamanla değişmesinden doğan bir neticedir. Bugün bir İngiliz-bu yoldaki etütleri tetkik etmeden Şekispirin eserlerini aslından okuyamaz bu sebebedir ki Türk gençliği Hâmidin eserleri karşısında hiç bir heyecan duymamasında haklıdır. Edebi zevki ne kadar yüksek olursa olsun arapça ve farsçanın inceliklerine vakit olmayın bir Lise talebesi: Eşberi, nerede başlayıp nerede bittiği belli olmayan bir hikâye, Tezeri tarihi bir efsane olarak telâkki edebilir. Hâmidî yaratmak isteyenler her şeyden evvel onun eserlerini Edebi hususiyetlerini muhafaza ederek bugünkü dile çevirmeli, onları gençliğe tanıtmalıdır. Yoksa Abdülhak Hâmid adını bir mektebe bir sökağa vermek her ölüm gününün yıldönümünde zincirli kuyudaki mezara şiirler okuyarak, çelenkler koymak, hiç bir şey ifade etmez.

Nesib Yağmurdereli

mektir acaba? Ağır başlılık, gittiği veya geldiği yerlerde konuşmamak, hareketsiz durmak, binde bir, eyet - hayır demek, gülmemek, hazine konuşmak gibi durumlara sahip olmaktır.

Bir topluluk içinde çok konuşan, gülen, gevezelik yapan,

herkesle münakaşa eden, tenkidci olan ve her şeyle alakasız olan insanlar pek istenilen tiplerden değildir. Hatta bu türlü adamlara "komik," bile deriz. Daha doğrusu ağırbaşlılığın biricik sıfatı kederli olmaktır. Tasa ağırbaşlılığın kendisidir. "konuşmak gümüşse susmak alındır" Şu hâlde dilsizler, kaz gibi duran ahmaklar, zorla sustururulmuş adamlar, darına sikke kesen sarraflardır, zenginlerdir. Fakat bize göre nasıl "güzellik" görünmek ve kendisini teshir etmek, isdidadında ise, çok konuşmakta okadar bilgiye dayanan, boşalma ihtiyacından doğan bir mecburiyettir. Az konuşanlar dikkat edelim ekseriyetle içi boş kimselerdir. Onların satacak ne bilgileri vardır, ne de aleme gösterecek malları! Bununla beraber, bir çok alimlerin (!) sükûti olduklarını öne sürenler bulunur. Eğer bu, böyle ise onlar, bazı eski bakkal dükkânlarının yükseltilmiş ve kırık rahfalarında toz altında kalmış mahkûm kötü kıymetlerdir.

İlmin, büyüklüğün bir göstergesi vardır ki, o da neş'e ve çok konuşmaktır. Meselâ, Atatürkün meclisinde bulunanların auladıklarına göre: Atatürk, Çok gülen, çok güldüren ve mütemadiyen konuşan bir adammış.., Daha buna benzer bir çok misaller de var. Üniversite profesörleri meclisinde bulunanlara pek zorla söz zöylemek imkânları bırakırlar. Susmak gülmemek, ve hareketsizlik, bilmezliğin, cesaretsizliğin, korkaklığın, hastalığın ta kendisidir. Son zamanlara kadar çocuklarımız meclislerde asla konuşmak ve gülmek payı ayırmıydık çünkü; onlar çocuktur konuşmaları doğru olmaz ayıptır. Fakat bu günkü Türk genci, bunun tamamen zıddıdır. Bizim bu güne kadar meclislerde sükûtile, hareketsizlikle kendilerine kıymet vererek "ağır başlı," dediklerimizin pek çoklarını inceleyerek büyük bir boşlukla karşılarız. Normal durumda her bilgin ve değerliler, gülen, konuşan ve kıvrak olan insanlardır. Sağnak

Bekleyen kadın

Yollara dalyor gözlerin, süzgül,

Hasretten çekilmiş yüzünün kanti,

Üzüntü çekiyor yüreğin her gün

Geriyeye fırlatmak için "zaman,"

Varın parmakların saysın günleri,

Eminsinki giden gelecek geri.

Ya hayatta böyle tesellileri

olmayan bahtsızlar ne yapar, düşün!

H. N. Zorlutuna

Gebeler nelerle beslenmelidirler?

Fena ve gayri sıhhi bir tarzda beslenen gebelerde bir takım zehirlenme hadiselerine tesadüf edilmekte olduğundan gebelerin ne suretle beslenmeleri lâzım geldiği hakkında küçük bir fikir vermemiz faydadan hâli değildir.

Gebelik, gebe kadının vücudu için bir zehirlenmedir. Bu zehirlenme hadiseleri gebelerde iki yoldan hasıl olur. Ya gıdalar vasıtasıyla dışarıdan kadının vücuduna giren zehirlerle "Harici," veyahut doğrudan doğruya ana rahmindeki ceninin anne uzviyetine bırakmış olduğu zehirlerle olur. "Dahili," Gerek gıdalarla haricîten gebenin vücuduna giren zehirler olsun ve gerek bizzat uzviyette kendi kendine çocuktan tekevvün eden gebelik zehirleri olsun, uzviyet bunları bağırsaklar, böbrekler gibi tabii yollarla vücuttan def ve ihraç ettiği gibi bir kısmını da karaciğer dalak, Lenfa ukdeleri ve gıdada derekiye gibi uzuvlar vasıtası ile de tahrir ve teğvir eder. Bu uzuvlar vazifelerini mükemmel yaptıkları zaman zehirlenme halleri görmeyiz. Fakat gerek vücuda giren zehirli maddelerin çok olduğu ve gerek bu uzuvların vazifelerini noksan

yaptıkları zamanlarda, derecelere göre az veya çok, zehirlenmelerle karşılaşabiliriz. Şu vaziyete göre vazifemiz hamilenin uzviyetine sokacağımız yemeleri düşünerek, tartarak vermemizden ibaret olacaktır.

Gebelere yemek listesi tayin ederken, gebelikten mütevellit dahili zehirleri göz önünde bulundurmak ve aynı zamanda bu zehirli maddeleri zararsız hale sokmağa çalışan uzuvların yorulmamasını düşünmek en birinci vazifemizdir. Bunun için vücuda girecek olan gıdaların az zararlı olmasına dikkat etmemiz şarttır.

Gayri sıhhi bir tarzda beslenen ve haddizatında zehirlenmeğe istidadi bulunan gebelerde bir takım marazi haller görülmeye başlarken, biz bunlara "gebelik zehirlenmeleri," diyoruz. Bu zehirlenme hadiseleri "Pityalizm," dediğimiz tükürüğün pek fazlalaşması, diş etlerinin iltihaplanması, dişlerin ağrması, gebelik kusmaları gibi, orta şiddette zehirlenmeden tutunmuş "Öremler," havalai nefasiyeler" gibi öldürücü levhalara kadar değişebilir; şurasını da hatırlatmak lazımdır ki: gebelerde en ufak bir zehirlenme, hali-bü

yük bir kıymeti haizdir. Zira mehtelif yollar vasıtasıyla bir çok zehirli maddelerle mücadele halinde bulunan anne uzviyeti pek kolaylıkla yıkılabilir mukavemet o nisbette azdır. Gebeliğin dahili olan kendi zehirleri uzviyeti tahrir ederken dışarıdan gıda suretile tekrar bir takım zehirlerin uzviyete girmesine mani olmak da vazifemizdir. Binaanaleyh gebelere verilecek gıdaların nelerden ibaret olabileceğini kısaca kaydetmek isterim. Maksudı iyice fahmedebilmek için evelâ: Gıdaları fenni bir taksime uğratmak lâzımdır. Esas gıdalar üç kısma ayrılır;

- 1—Yağlar.
- 2—Karbonlu Hidrojen sınıfı. (şekerli maddeler)
- 3—Alböminler (yumurta akı ve etler gibi.)

(Bu esas gıdalardan başka, gıda kuvvetleri ehemmiyetsiz bulunan sebzeleri de saymak lâzımdır.)

Şimdi hamileler, bunlardan hangilerini korkusuzca yiyebilirler? Hamileliğin ilk haftalarında bulantı, kay halleri gösteren gebeler, zehirlenmeğe pek müstaidirler. Fenni tavsiyeler haricinde yemek yemeleri, daima tehlikeli hadiseler doğurabilir.

Yağların, Alböminlerin, Kar-

bonlu hidrojenlerin uzviyet içerisinde bir takım uzuvlarımızdan geçerek tadil ve ifrah edilmek, o uzuvların yorulmalarını ve bu sebebdan dolayı az veya çok vazifeden geri kalmalarını mucib olduğundan, verilecek gıdaların bu gibi uzuvları yormayacak veya vazifelerini zorlaştırmayacak derecede zararsız olmasına dikkat etmek şarttır.

Tuzun, mayi gıdaların, alböminleri (Et, yumurta akı) gibi yemeklerin itrahi böbrekler vasıtasıyla olacağından, böbrekleri yorulmaktan korumak için gebelere az tuz, az mayi ve az alböminli gıda vermemiz lâzımdır. Tuzun, fazla mayi'nin alböminli gıdaların yorgun böbrekleri daha ziyade yoracağı tabii olduğundan bunlardan sakınılması bir zarureti fenniyedir. Aynı zamanda yağların vücuda girmesile tahrir edilmelerinde Karaciğerimizin rolü olduğundan, gebeliğin binbir türlü zehirlerini tadil etmek gibi yüksek vazifelerle yorgun düşen bu uzuvları vücuduna vereceğimiz yağlı maddelerle daha fazla yormamıza lüzum yuktur. Zehirleri tevkil veya tadil etmek gibi yüksek vazifeleri olan karaciğeri, gebeliğin zehirleri daima yormaktadır. Tabii vazifelerinden fazla olarak çalışmaya ve vazife görme

ge mecbur olan, gebelerin karaciğerini mütemmim bir takım zehirlere daha ziyade yormamız; bir takım zehirlenme hadiselerine yol açabilir. Bilhassa fazla yağlı gıdalarla beslenen hamilelerde "Aseton - Aceton" denilen öldürücü zehirler hasil olabilir. Buda en ziyade karaciğerin yorgunluğunu veya noksan vazife gördüğünü gösterir. Bu sebebdendirki gebelere, gebeliğin her hangi bir devrinde olursa olsun çok yağlı yemekler denhsakinmalarını tavsiye etmek va zifemizdir. Sabahları üzerine yağ sürerek, kuvvetlensin diye gebelere yedirilen kızartılmış ekmek dilimlerinin ağır zehirlenme hadiselerine yol açabileceğini bilmek lâzımdır. Binaanaleyh ister çiy, ister yemekle beraber pişmiş olsun, gebelerin çok yağlı yemeklerden sakınmaları, sağlıklarına karşı yapacakları en birinci tedbirlerdendir. Binaanaleyh gebelerin gayet az olarak yağ almaları sıhhatları iktizasındandır. Tuzlu alböminli ve yağlı maddelerin şu zararlı tesirleri anlaşıldıktan sonra gebeleri beslemek lâzımdır, fikri hatıra gelmezmi?

Gebeler en ziyade hidrokarborlu maddelerden, yani şekerli gıdalardan istifade edebilirler. Gebelerin şekerli gıdalara karşı hudutsuz müsadeleri vardır. Bilhassa memleketimizin pek bol olan meyveleriyle te-

ğaddileri gayet uygun -bir beslenme usulüdür. Tabii olarak şekerli ihtiva eden üzüm, incir elma ve buna benzer bütün yerli meyvelerimiz yaş olsun kurusun, gebeler için en kuvvetli ve en iyi bir gıda olduğunu tarife hacet yoktur. Hiç bir zehirlenme hadisesine meydan vermedikleri gibi aynı zamanda vücudu azamidercede beslemeleri hesabına gebelerin bunları mebzul bir surette istihlak etmeleri sıhhatlarının zindeliği nokta nazarından lâzım bir keyfiyettir. Fakat gebeleri yalnız şekerli maddelerle beslemek mümkün değildir, aynı zamanda bol bol sebze yemeleride bir zarureti fenniye haline girmiştir. Sebzenin hazım cihazı üzerine nazımlık vazifesi de kabili inkâr değildir. Bu itibarla sebzelerin hamilelere faydası pek büyüktür. Baharatın ve konservelelerin de mutlak surette men edilmesi şarttır. Hulasa etmek lâzım gelirse: gebelerin beslemeleri şöylece olmalıdır. Az tuz az mayı, az albömin çok yağlı... Buna mukabil çok hidrokarborlu, yani şekerli gıdalar ve çok sebze tavsiye edilmektedir. Gebeliğin sonuna doğru uzviyete kalsiyüm, demir ve vitamin vermekde faydalıdır.

Doğum ve kadın hastalıkları mütehassısı:

Dr. Süleyman Kuntalp

23 Nisan

Bu akşam

Bir telefon santralı kafam,
Kafama düğümlenen teller var:

On beş milyon;

- Alo, alo Atatürkü verirmisiniz?

Divor.

Oki canımdır.

Ama nasıl veririm canımı ben.

ölmeden

Kutlulamak için olsa bile...

Fakat çalışıyor çınçırak!

Canım, Aldırma.

Çalsın, bırak

Görüyorum işte.

Ona giden kelimeleri bu saatte;

- Bir nazarlık boncuğudur.

Üstümüzde gözlerin.

Muhammedin dediğidir. Sözlerin.

Seni bir ayet gibi belledi gönlümüz.

Bizim sensin gülümüz.

Bülbülümüz...

**

Bu akşam.

Niçin?

Bir telefon santralı gibi işliyor kafam.

Ne yazık ki

Onun, bunun, sesini götüren

Bir makine haşındayım.

Hamal gibi.

Fakat dinle.

Bende yanıyorum derdinle!

Ne yüzünü gördüm bunca yıldır.

Nede ayak sesini.

Ama diyorum;

- Bu sesidir;

Duysam dalgalanan bir yaprak sesini.

Bir yolcu hızla geçse kapımdan
Sensin, sanıyorum;
Dökülüp uzanıyorum kabımdan.
Kör olsa da gözlerim.
Sana dayansam değnek diye.
Gözleşem, dursam, seni,
Gelecek diye.

Ne şöhret bahçesine bülbül verdim.
Ne de gül verdim.

Fakat.

Sana, inan gönül verdim.

Ne zaman kulağım çınlasa

Ve sızlasa bir sevinçle kalbim

- Büyün tuttu, diyorum.

Ve gidiyorum.

Bir kaç asker görmek için kışlaya.

Ama bırakmıyor nöbetçi.

Beni kapıdan

Fakat gireceğim bacadan.

Her eri ben.

Çünkü:

Bir parça biliyorum senden

Belki aldanıyorum.

Hayır inanıyorum.

Belki sen bir ordusun.

Dağların boz kurdusun.

Belki bir fabrika bacası gibi.

Tütüp uzanmışsın göklere

Ve bakıyorsun yükseklerle..

İşte odamda asılı resmin.

Bahtın usta elile.

Alnıma yazılı ismin..

Artık, ölsemden seni görmeden

Ne gözüm kalır ardında

Ne sözüm ağzımda,

Senki bir ordusun

İçimin kurdusun,

Buna ister hak mektubu de,

Yeterki deme; meşk mektubu,

Benki kardeşim

Seni koymuşum başıma yele gibi

Besmele gibi,

Ve hem şunu bilki;

Ben değilim eski bir divan şairi,

Ben hakkın şairiyim.

Ve halkın,

Sana en yakın şairiyim.

Olmasaydı 23 Nisan bu gün

Ne yarardım bunları, ne derdim,sonu

Otu up yine kendi kendime

Dev olur.

Kendimi yerdim,

Sağnak

Abouhâk-Hamidin ölümünün yıl dönümü münasebetile:

Tezer

Abdülhak Hâmidin bir ç o k trajedik eserleri içinde sahneye en uygun geleni Tezerdir. Tezer hakkındaki etüde başlamadan evvel onu hey'eti umumise-siyle kısaca gözden geçire lim.

"Rişarla Tezer iki fakir huristiyan nişanlıdır. Evlene bilmeleri için hiç bir maddi varlığa malik değillerdir. Nihayet düşünürler şuna ka-rar verirler. Tezer Endülüs

hükümdarı olan üçüncü Ab-durrahmana gidecek; onun adaletine ve lütfuna sığınarak vaziyeti anlatacak fa-kat bu gidip gelmeler şu neticeyi verir. Tezer hüküm-dara hükümdar Tezere aşık olmuştur. Bu acı hakikatla karşılaşan bedbaht Rişar, papaslarca giderek Tezerin müslüman olduğunu; hoca-lara giderek hükümdarın yakında tahtı Tezere teslim edeceğini söyler. Papaslar

ve hocalar Tezer aleyhine ayaklanırlar ve hükümdardan onun ölümünü isterler. Hükümdar kendi hançeriyle Tezeri öldürür. Rişar sevgilisinin ölüsü üzerinde intihar eder. Tezerin Teması ihtirastır. Eserde baştan sona kadar üç muhtelif insan ihtirası çarpıştır durur. Abdurrahman Tezer Rişar Abdurrahman nefsinde iki zıt kuvvetin çarpıştığını hissediyor.

1—Aşk ve ferdi ihtiras duyguları.

2—Vazife ve adâlet severlik (Adil hükümdar ihtirastı.) Abdurrahman da bu iki büyük kuvvetin çarpışması şu neticeye varıyor. Aşık hükümdar galip adil hükümdar mağlupdur. Eserin bütün ağırlığı Abdurrahmanın üzerindedir. Bu suretle eserin en mühim şahsı Abdurrahman oluyor.

Tezere gelince onda da iki büyük duygunun çarpıştığını görüyoruz

1—Rişar asıl sevgilisidir ona sarsılmaz bir sadakata bağlıdır.

2—Debdebe saltanat ve

refaha karşı büyük bir ıstıyakı vardır Bu yüzden Abdurrahmanı da seviyor; fakat bu sevgi Abdurrahmana değil, onun servet debdebe ve ihtişamınadır.

Rişara gelince: İkinci derecede kahramanlarda 7 biridir. Tezeri sevmekte Abdurrahmanla rakip olduğu için çarpışmaları lâzımdır.

Rişar eserde kuvvetli bir tip değildir. Meselâ: Halkı tahrik eden Rişardan başka birisi de olabilirdi. Bu takdirde eserin "tema," sı hiç değişmiyecek, yalnız mevzu değişecektir. Eserde Rişarın hiç olmazsa bir defa olsun hükümdarla karşılaşması çok tabii olurdu. Bunun böyle olmamasından anlıyoruz ki muharrir Rişar tibi üzerinde fâslaca durmamış onu işlemeği lüzumsuz görmüştür. Bu takdirde eserin "tema," sı Abdurrahmanın şahsında temsil ettiği ferdi aşkla memleket aşkıdır. Bu "tema," beşeriyetin kuruluşundan beri her devirde binlerce eserin mevzuu olmuştur. Hamidin bu eseri için

böyle bir "tema," yı seçmesi çok tabii karşılanabilir. Çünkü, • bu "tema," yı sever ve bütün eserlerinde aynı "tema," yı kullanır. Meselâ: Eşber, Tarık, Nesteren hep böyle birer "tema," yı esas tutan eserlerdir. "Tema," bir muharririn en çok bağlı olduğu bir fikri bize anlatan bir esastır. İşte Hâmidin ekseriyetle eserlerinde mihver yaptığı bu "tema," iyice tetkik edilirse Hamid daha iyi anlaşılmuş olur. Çünkü "tema," bir kelime ile muharrirlerin mihveri fikridir.

Hâmidin birçok eserlerine böyle bir "Tema," yı mevzu yapması yaşadığı devirle de çok yakından ilgilidir. Hamitten evvel edebiyat alemi ne hakim olan Namık Kemal var. Kemal vatan duygusunu moda haline getirmiş ve bu hissi kuvvetli kalemle memleketin bir ucundan diğer ucuna bütün fedakârlıkları göze alarak yaymakta devam etmiş bir edipti. Diğer taraftan memlekette tanzimatın karar bu lamayan faal zihniyeti var.

Bu zihniyet memlekette hukuku beşer esaslarını zahiren ve mümkün olduğu derecede tesise çalışıyor. Reşit Paşanın fermanı Padişahın kendi iradesini kendine refettiriyor, sonra o zamanın edipleri şimdiki ediplerden bir çok noktalar da ayrılır. Onlar edebiyatı, sanat eserleri meydana getirmekten ziyade edebi kütleler, fikirler üzerinde müessir terbiyevi kudreti çok büyük olan bir propaganda vasıtası olarak kabul ederlerdi; keza onlarca en yüksek edip tipi; en büyük fikir, his lideri olan tipti. İşte Hâmid böyle bir zamanda, hiç şüphesizki eserlerinde böyle bir "Tema," sevecekti. Hâmid, Namık Kemal gibi filen siyaset sahasında çalışmadı. Bunun için o devrin bir çok ediplerinin başına gelen hapis, sürgün gibi hadiselerle maruz kalmadı. O daima eserlerle mensup olduğu neslin yükselmesine çalıştı.

Hâmid de "Tema," itibarile zenginlik yoktur. Bütün eserinde aynı "Tema,"nın bazı tenevüleri göze çar-

par. Tezer de gayri tabii olarak gözükken kısım Rişarın rakibi üzölsün diye cananını öldürmesidir. Bu mu harririn uydurduğu bir Rişardır. Zaten Rişar yalnız vak'anın lâzımı gayri mufarıkı olarak gösterilmiştir. mühim bir şahıs değildir. Hâmidin bütün eserleri hakkında söylenen sözler bu eseri içinde söylenebilir. Hâmidin lisani vakia renkli ve kelimeleri zengindir; fakat tarzı ifade manzum kısımlarda çok defa şivemizden aykırılık gösterir. Bu, muharririn ekseriyetle vezne ve kafiye uymak lüzumundan doğan bir keyfiyettir. Bu yüzden düzgün kafiye ve işlek bir vezin elde ediyor ama şive ve ifade bize yabancılaşmış oluyor.

Meselâ:

Pek münasip olur benim bu reeam,
Bn gidişle fena olur encam
Diyelimki recan olur makbul
Bence makbul olurmu bu tarzı kabul?

Beyitlerinde: Recam, encam, makbul, kabul güzel kafiye olup mana ve ifa dece kusurludur.

Keza: "Bir maişet niyazı mutlaktır," ifadesinde de

aynı noksanlık göze çarpır. Çünkü maişet niyaz edilmez maişet için bir iş niyaz edilir.

Keza: "Ne işin var, garez bir istimdat,, mısraında da garez maksat manasına alınmıştır. Halbuki bu kelime dilimizde "Kin,, mukabilidir. Hâmidin manzum eserlerinde bütün kafiye hememen hememen "Kafiyeyi mukayyede,, dir. Son hecelerle ondan evvelki heceler harfleri arasında mutabakat yapmaya ve kafiyelelerin bir kelimenin ailesinden olması na bihassa dikkat eder. İa ne, istiane imdat istimdat gibi.

Bu suretle Hâmidin diğer eserlerine de yaklaşmak için Tezer'i bir methal yapmış oluyoruz.

N. Y.

Coğrafi bahıslar

Yüksek yaylada mevsim methumu

Anadolu yarım adası ne kadar orijinalite gösteren bir yerdir.

Zira burada arazinin jeolojik şekil ve bünyesi, Klimatolojik

durum, Tarihsel ve beşeri, tabii durum büsbütün başka ve bir birinden yer yer farklı enmuzeçler arzeder. İşte bu türü alanda ki orijinal tedirki yarım adanın diğer memliketlerden başka şekilde olmasını icabettiriniştir.

Ben burada yalnız yüksek yaylanın klimatolojik vâsinin kısa bir etüdünü yapmakla iktifa edeceğim. Yüksek yayla demekle da haziye Erzurum yaylası adilede anılmakta olan doğu anadolunun Kars bölgesini kastediyorum. Kars yaylası her bakımdan tetkike değer, hususile iklim bakımından büsbütün bir hususiyet arzeder. Burada dört mevsimi ardı ardı yaşamak mümkün değildir zira burada uzun, soğuk ve karlı bir kış mevsimile yine nisbeten sürekli ılık ve serince bir sonbahar mevsimi vardır. İlk bahar daha ziyade kış karakterini gösterir, burada öyle çiçekli sıcağ ve durgun kuş sesleri ve kuş melemelerile renlenen Ege baharı aramak bir ayelden başka nedirki. doğuda bahar toz girdapları, hava ve iklim anormalligi kısmen sagnak halinde devam

eden yağmurlu bir devre içinde hayatietini bitirir. yani burada bahar karakterini tamamen kaybetmiştir. Bahar denilen Mart, Nisan, Mayıs ayları yüksek yaylada çok değişik olan aylardır.

Bu istikrarsızlık ekonomik ve kültürel yaşayış üzerine, beşeri faaliyet ve enerji üzerine çok menfi tesir yapıyor.

Yaz ise kış kadar çetin geçer yani yazın karakteride yine aynı vaziyette müvazenesizlik, istikrarsızlıktır, Hemen sırtlar arasında günlük hava tebeddülü görülür, sanki bir günde bir kaç mevsim yaşanır. Kuru havanın yanında kışın don ve karı kadar sıkıcı toz girdapları vardır. Yani yaylada tam dir yaz karakteri tesbiti güçtür.

Sonbahar ise yazın devamı sayılır. zira yaylada birinci kânun kadar serin mevsim devam eder. Yazla sonbahar birbirine karışarak başka bir şahsiyet kazanmıştır. İşte yayla bu bakımdan insan faaliyet ve terekki için elverişli olmıyan iki uzun sıkıcı ve uzuncü mevsimi varlığından sembolize etmiş bir bölgedir.

Tarhan Tokar

Halkiyat

Halk Şiirleri

Tefrika No-3

Nesip Yağmurdereli

Halk aşklarının enlerini acı acı unlenen, kalplerinin batan ıstıraplarını teşkil

eden iki tek kelime; (Sıla derdi yar derdi.)

Gece gündüz ah edipte ağ-
larım!
Sılâda bir benim aklım alan
var,
Mecnun gibi dolanırım dağ
ları.
Mihnet ile beni derde salan
var!.

Bin dertle doluyum taşkın
irmağım.
Bu sonsuz gurbetler olsun
durağım.
Ne sebepten ben sılâdan
ıragım.
Ne sılâdan bir haber ne de
gelen var!.

B a d i saba esip karlar
eridi.
Bu ayrılık yüreğimi bürü
dü
Hep aşıklar sılâsına yürü-
dü.
Ben hasretim gözü yolda
var!..

2 — Sevgiliye dair şüirler:
Bu kısım şüirler ne kadar
mana ve mefhun itibarile
birsede, beste itibarile; (Koş
ma deyiş mani) gibi şekille-
re ayrılır. Hepisinde mev-
zu aşkın dünyada daha
bir mislini göremediği; sev-
gilisidir. Koşmalarda eski

edebiyatın «Cemalin gün
gibi rahşan» methiyesi yeri
ne «Taze doğmuş ay gibi»,
«Gamze», yeaine « Kirpik-
lerin ok gibi», «Dişin dür»,
yerine «İnci dişlim», gibi
kelime ayrılıkları vardır.

Saz şairleri içerisinde gü-
zel koşmalarile meşhur o-
lan aşık «EMRAH'IN»
edebi kıymeti ve hayatı hak-
kında mühtelif tarihlerde
m u h t e l i f e s e r l e r
meydana getirilmiştir. EM-
RAH Erzurumlüdür. Aruz
ve hece vezinleri üzerine
bir çok şüirleri vardır. [*]İş-
te aşık EMRAH'IN en gü-
zel eserlerinden bir iki koş-
ması:

İki kaşları karanın
Ahelinden vah elinden
Siyah perçemi mahparenin.
Dad elinden vah elinden
Ak elleri nakışlının
Akça ceylan sekişlinin
Vurup bağrım yakışlının
Ah elinden vah elinden

Ak elleri kınalının
O gözleri sürmelinin.
Emrah eder şu sunanın
Dad elinden vah elinden.

Sabahtan görmüştüm gö-
züm sultanı.

Dedim mahmurmusun söyle
di yok yok.

Ak elleri boğum boğum kı-
nalı.

Dedim bayramı dıryar
dedi yok yok.

Dedim kalem nedir dedi
kaşımdır.

Dedim on beş nedir dedi
yaşımdır.

Dedim inci nedir dedi di-
şimdir.

Dedim daha varmı dediki
yok yok.

Dedim ölüm vardır, dedi
aynımda.

Dedim zulüm vardır dedi
boynumda.

Dedim ak memeler, dedi
koynumda.

Dedim ver ağzıma dediki
yok yok.

Dedim « Erzurum,, nen, dedi
elimdir.

Dedim gider misin dedi yo-
lumdur.

Dedim Emrah nendir dedi
kulumdur.

Dedim satarmısın söylediki
yok yok.

Köçümü yurddan köçürdüm.
O dağ olmaz bu dağ olsun.

Şeyda garip bülbül gibi
O bağ olmaz bu bağ olsun.

Yarı getirdim haneme
Gönül sevmiştir kınama

Bir yara açtı sineme
Hançer olmaz bıçak olsun

Emrah der kapuda kulam
Deryaya Ummana dalem

Al yanaktan buse alam
Yanak olmaz buhak olsun.

Sevgiliye yazılan çok sa-
mimi iki güzel koşma daha:

Küçücekten şapa meftun ol-
muşam

Teni beyaz kaşı. gözü kara
kız.

Sen açıldın ben gül gibi
solmuşam.

Başlamışam bülbül gibi za-
ra kız

Mestine de deli gönül mes-
tine.

Güzel olan gül gönderir dos-
tuna.

Altın kemer ince belin üstü
ne.

Zülüflerin perişandır dara-
kız!..

Mecnuña dönmüşüm bil-
mem gezdiğim.

Dağlarmıdır sahramıdır,
yolmudur?

Ey Bahar gitme

Dirilir sesini duyan gönüller,
Ey bahar ne olur, buradan gitme!
Bayılır hokunu alan bülbüller,
Ey bahar, ne olur, buradan gitme!...

Ne olur, ey bahar, hep burada kal!
Gamlı gönüllere neşe, kırlara renk sal,
Ya gitme bir yere, ya benide al...
Ey bahar ne olur, buradan gitme!...

Senden ayrılırsa, yasa batar gül,
Gamlara gömülür, şakiyan bülbül,
Hep seni arzular, seni bu gönül,
Ey bahar ne olur buradan gitme!...

Eise 1 inci devre

III. C Fatma Gürsel

Nilüferler

Bir çiçek meraklısına:

Bağrında açtıkları yarantın izlerine,
Usaktan sırtarak bakıyor nilüferler
Hayalimin bu sonsuz engin denizlerine;
Abikevâer misali akıyor nilüferler

..

Bir ilkbahar gününün gönlümde kızı gibi,
Karanlıklarla doğan akşam yıldızı gibi,
İtirafi aşkeden bir peri kızı gibi,
Baynımı kavarıyor, yakıyor nilüferler...

Z. Yağmurdereli

Sayı : 3

Cilt : 4

Nisan : 1938

Doğuş

Aylık Fikir ve Edebiyat Dergisi

Tanesi **5** Kr.

Yıllığı : 50 Kr.

*Mektuplar ve abone bedelleri şu adrese yollanır:
Halkevi Doğuş dergisi Kars.*

Kars İl Basımevi